

Psykososiaalisen tuen johtaminen suuronnettomuus- poikkeus- ja häiriötilanteissa

Vantaa
hyvä

Psykososiaalisen tuen valtakunnallisen valmiuden
koordinaattori

Katariina Halonen

Vantaan ja Keravan sosiaali- ja kriisipäivystyksen valtakunnallinen valmius

- Sosiaali- ja terveysministeriö on nimennyt Vantaan ja Keravan sosiaali- ja kriisipäivystyksen valtakunnalliseksi toimijaksi psykososiaalisen tuen palveluissa.
- Toiminta käynnistyy aina toimeksiannosta
- Sopimuksella ei muuteta säädöspohjaisia johtosuhteita, johtovastuu on paikallisella viranomaisella
- Valtio korvaa Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle syntyviä kustannuksia laskutettujen kulujen perusteella.

Suuronnettomuuden määrittelyä

- Eri organisaatioiden määritelmät eroavat toisistaan →
 - Turvallisuustutkintalaki(525/2011, 2 §) : Suuronnettomuus on onnettomuus, jota on kuolleiden tai loukkaantuneiden taikka ympäristöön, omaisuuteen tai varallisuuteen kohdistuneiden vahinkojen määrän taikka onnettomuuden laadun perusteella pidettävä erityisen vakavana.”
 - Sosiaali- ja terveysministeriön määritelmän mukaan suuronnettomuudeksi määritellään onnettomuus jossa menehtyy tai vammautuu suuri määrä ihmisiä (10-100), siitä aiheutuu huomattavat omaisuusvahingot ja tarvitaan laajoja viranomaisten toimenpiteitä.
 - Psykososiaalista tukea tarvitsevien määrä voi olla suuri vaikka pelastuksen ja lääkinnän osalta uhreja on vähän -> Silminnäkijät/ altistuneet
- Psykososiaalisen tuen kannalta suuronnettomuustilanteiden haasteellisuus liittyy siihen että kriisiavun tarvetta on paljon samanaikaisesti ja psyykkisen ensiavun eli shokkivaiheen kriisiavun tarve korostuu.

Suuronnettomuus

- Suuronnettomuustilanteiden erityispiirteenä on, että työ on nopeatempoista ja usein kaoottista.
- Suuronnettomuustilanteelle on tyypillistä hajanainen ja vaillinainen tieto, jota pyritään kartuttamaan suuronnettomuuden edetessä. Tällainen tieto on niin kutsuttua sirpaletietoa.
- Suuronnettomuudet lisäävät viranomaisyhteistyön tarvetta, koska onnettomuuden laajuudesta johtuen tarvitaan usein huomattava määrä resursseja tehtävän suorittamiseksi.
- Meidän näkökulmasta voi olla suuronnettomuus vaikka muiden toimijoiden mielestä ei
 - Altistuneiden määrä
 - Johtamisrakenne ei ole riittävä

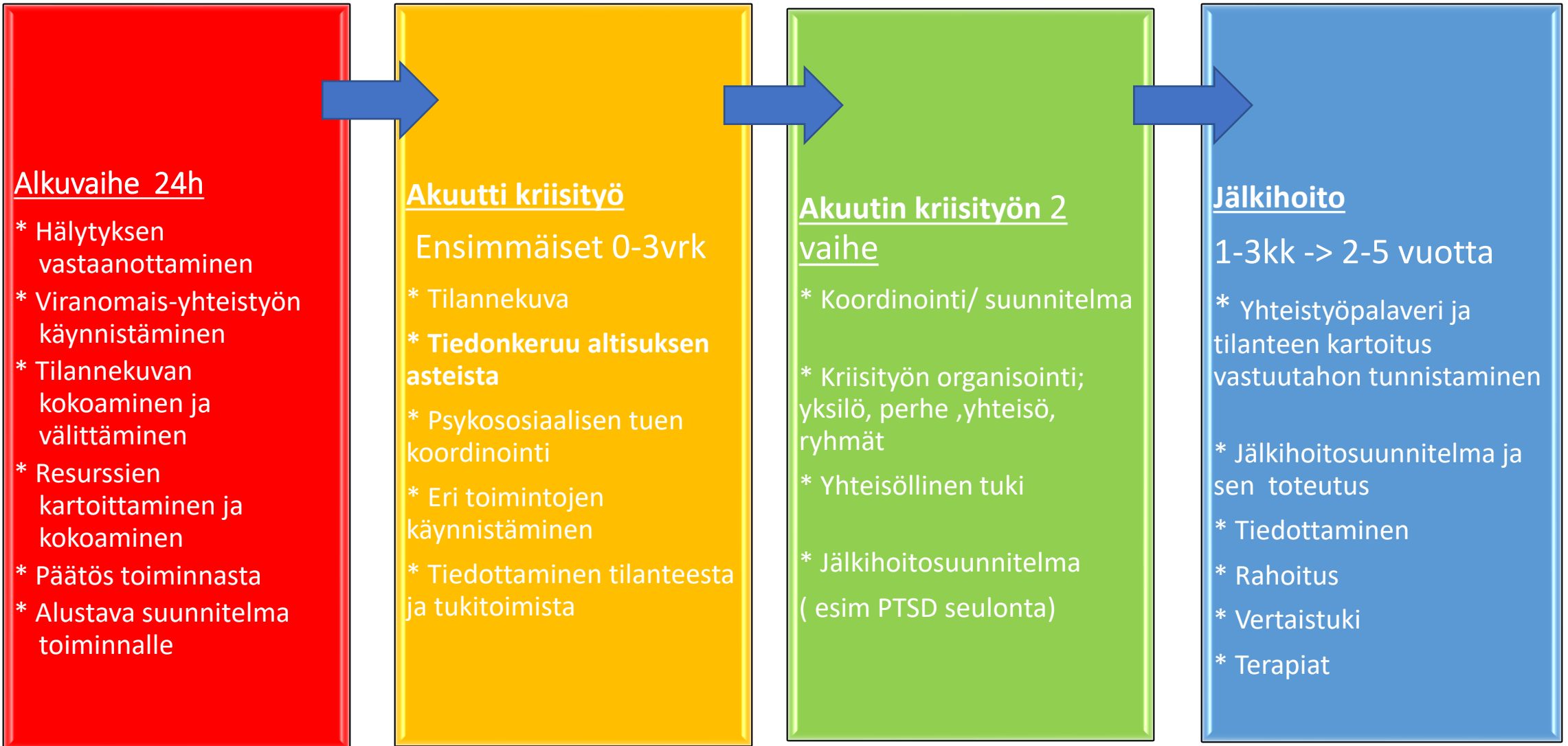
Suuronnettomuusvalmius

- Johtaminen suuronnettomuustilanteessa vaatii reaaliaikaista tilannekuvan ylläpitoa, huolellista suunnittelua ja pitkäjänteistä ennakkointia.
- **Sosiaalihuoltolain 29a §**
 - Sosiaalipäivystys vastaa kiireellisissä tilanteissa psykososiaalisen tuen ensivaiheen johtamisesta ja yhteen sovittamisesta.
- STM:n työryhmä ehdotti, että suuronnettomuustilanteessa ja suuronnettomuustilanteen kaltaisissa häiriötilanteissa alueen sosiaali- ja kriisipäivystys johtaa ja koordinoi ensivaiheen psykososiaalisen tuen toimintaa.
- **Valmius työskennellä suuronnettomuustilanteessa edellyttää:**
 - Substanssiosaamista ja sen ylläpitoa
 - Oman toiminnan rakenteet tulee olla kunnossa, jotta yhteistyö toisen viranomaisen kanssa voisi toimia
 - Ajan tasalla olevat valmiussuunnitelmat, hälytyskaaviot ja toimintakortit auttavat työntekijöitä toimimaan tilanteessa. Oma toimintaa täytyy myös harjoitella
 - Yhteiskunnallisten tapahtumien ja muutosten seuraamista

Suuronnettomuustilanteen akuutin vaiheen koordinointi

TILANNEPÄIVÄKIRJA, DOKUMENTOINTI, VIESTINTÄ

Miksi vastuu psykososiaalisen tuen johtamisesta tulee olla viranomaisella ?

- Psykososiaalisen tuen järjestämistä säädetään niin terveydenhuoltolaissa kuin sosiaalihuoltolaissakin
- Vastuu tuen järjestämisestä on hyvinvointialuella
- Suuronnettomuustilanteissa käsitellään suurta määrää salassa pidettävää tietoa, joten psykososiaalisen tuen johtajan ja järjestäjän täytyy olla sellaisessa asemassa, että hänellä on oikeus saada tietoa
- Asiakastyö täytyy dokumentoida, jotta taataan tuen saaminen ja seuranta akuutin tilanteen jälkeen
- Dokumentointi on tärkeää myös tutkinnan näkökulmasta (poliisi, Otkes)

Suuronnettomuus

- Suuronnettomuudessa psykososiaalinen tuki ja palvelut ovat kattotermi toiminnalle, joka käynnistyy suuronnettomuuden tai muun järkyttävän tilanteen seurauksena.
- Työtehtävät pitävät sisällään
 - palvelutarpeen arvion
 - neuvonnan ja ohjauksen
 - hallinnollisjuridiset toimenpiteet
 - akuutin kriisityön, kuten esimerkiksi ihmisten kohtaamisen, turvallisuuden tunteen palauttamisen
 - majoituksesta ja perustarpeista huolehtiminen

Johtaminen suuronnettomuustilanteissa

- Kriisiorganisaatiossa ei ole olemassa jaettua johtajuutta, eikä se siellä toimisikaan.
- Koska suuronnettomuustilanteessa on mukana paljon eri toimijoita, tilanteen johtaminen muuttuu normaalitilanteista poiketen linjajohtoiseksi
 - Tarkoitetaan esimerkiksi sellaisten työtehtävien tekemistä, joita johtaja työntekijälle osoittaa. Linjaorganisaation tarkoituksena on selkeyttää omaa toimintaa kiireisessä ja kaottisessakin työtehtävässä
 - Tilanteessa täytyy osata siirtyä linjaorganisaatioon, niin että joku johtaa. Linjaorganisaatio ei onnistu, jos ei ymmärretä linjajohtamisen tarkoitusta tai jos ei olla totuttu ottamaan suoria työtehtäviä vastaan.
 - Jokaisen suuronnettomuudessa työskentelevän tulisi osata ja tietää oma työnkuva sekä osata noudattaa sitä.
 - Suuronnettomuudessa työskentely poikkeaa sosiaalihuollon demokraattisesta työskentelystä.

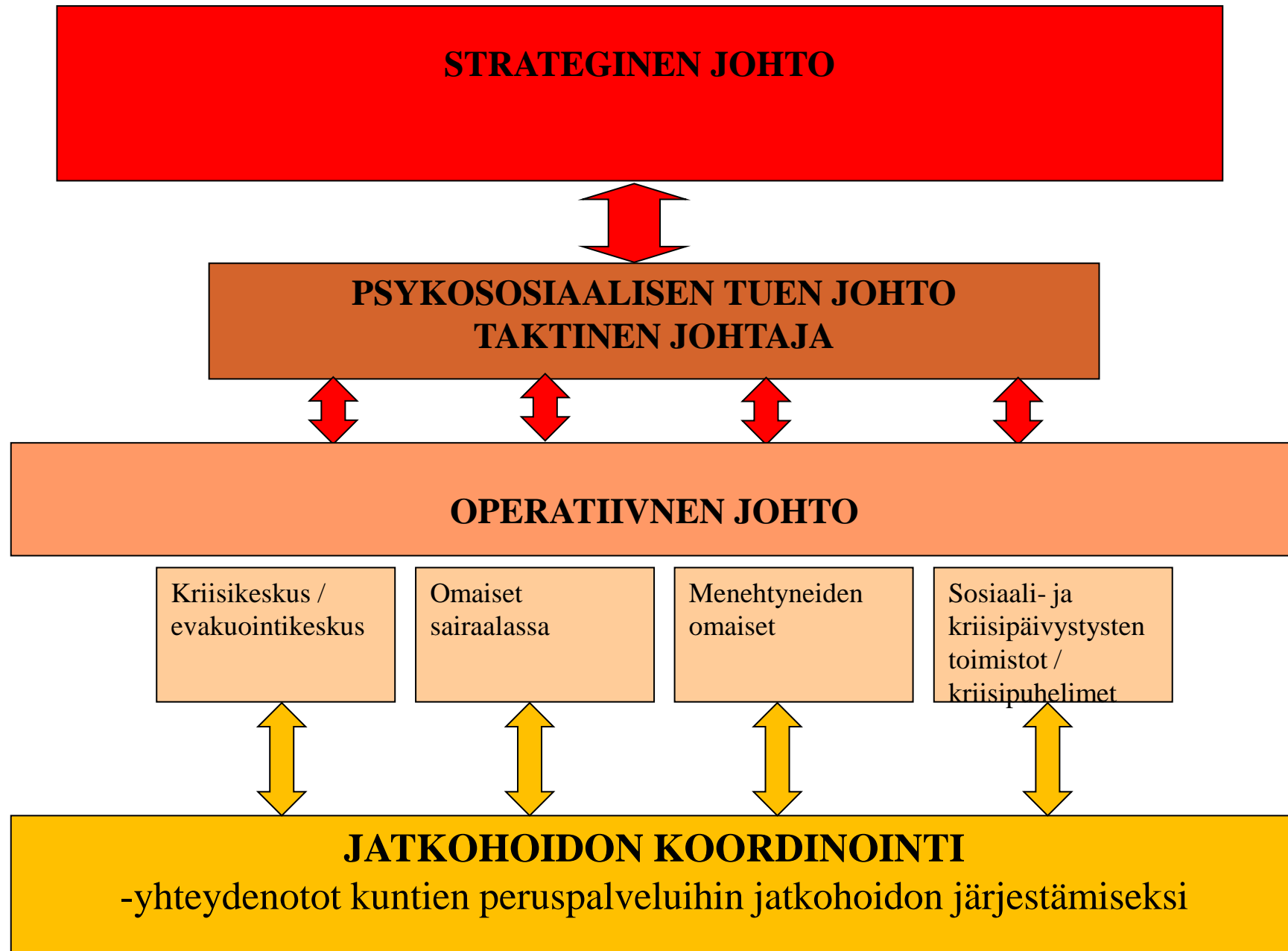
Psykososiaalisen tuen johtaminen

- Mitä isompi onnettomuus ja myös auttajien määrä on kyseessä sitä organisoidumpaa tulee johtamisen olla
 - Edellyttää yhteistyötä
- Toimintakortit ja check-listat ovat tärkeä työkalu
- Varaudu ja valmistaudu tilannejohtamiseen päivittäistyössä ja hyödynnä omia vahvuuksia

JOHTAMISTA TUKEE

- Ennalta tehty suunnittelu ja harjoittelu
- Toimiva viranomais- ja järjestöyhteistyö
- Aikainen tiedonsaanti (ennakkohälytys mikäli mahdollista)
- Linjajohtamisen toteuttaminen
- Johdettavaksi asettuminen
- Jokainen pelaa omaa paikkaansa
- Onnistunut viestintä
- Edellyttää termien ja laitteiden tuntemista ennalta
- Auttaa tilannekuvan keräämisessä

Psykososiaalisen tuen johtamisen toimintakortit

Strateginen johtaja
Täysvalmius

Strateginen johtaja
Tehostettu valmius

Taktinen johtaja
Tehostettu valmius

Täysvalmius

Operatiivinen johtaja
Tehostettu valmius

Täysvalmius

Vaihe 1. Hälytyksen vastaanottaminen ja välittömät toimenpiteet	
Aikutoimet	<ul style="list-style-type: none"> Organisaation ylin johto/SOTE-johto muodostaa tilannekuvan taktiselta tasolta saatujen tietojen perusteella johtokeskuksen perustaminen ennalta sovittuun paikkaan --> varmista, että toimialaltasi on tavoitettavissa toimintaa johtava henkilö 24/7 Testaa johtamisvälineet ja yhteydet Varmista että johtokeskuksen toimintaan osallistuvat tarvittavat tahot tai sinulla on yhteys tarvittaviin yhteistyötahoihin (valmiuskeskus, yta-alue, Vantaan ja Keravan sosiaali- ja kriisipäivystys, kolmas sektori, viranomaiset)
Arvioi	<ul style="list-style-type: none"> Arvioi resurssien tarve: mistä toiminnoista voidaan supistaa palveluja ja miten turvataan välttämättömät lakisäätöiset palvelut
Hälyttäminen	<ul style="list-style-type: none"> Huolehdi, että taktisella ja operatiivisella tasolla on riittävät henkilöstöresurssit ja mahdollisuus tauottamiseen, ja hälytetään lisäresursssia paikallisen hälytysohjeen mukaisesti
Huomioitavaa	<ul style="list-style-type: none"> Tehostetussa valmiudessa voidaan tehdä päätös tilanteen seuraamisesta tehostetusti, jolloin tilanteen kehittymistä seurataan aktiivisesti ja etupainotteisesti, mutta päätöksellä ei vielä ole juurikaan vaikutuksia johtamis-, viestintä- ja henkilöstöjärjestelyihin

Vaihe 2. Toimenpiteet	
Tilannekuva	<ul style="list-style-type: none"> Kokoa ja ylläpidä reaaliaikaista tilannekuvaa ja pidä taktinen johto ajan tasalla sekä välitä tietoa hyödynnä yhteistä tilannekuva-alustaa, jos mahdollista
Resurssin kohdentaminen	<ul style="list-style-type: none"> Siirretään tarvittava määrä henkilöstöä toimintojen ylläpitämiseen Taloudellinen päätöksenteko Palveluiden jatkuvuuden hallinnan varmistaminen Tuki ja selvittely hätämajoituksista ja sijoituspaikoista taktiselle johdolle (huomioitava jatkossa valmiuskeskus)
Tiedottaminen	<ul style="list-style-type: none"> Viestinnän kokonaiskoordinaatio yhdessä viestinnän ammattilaisten kanssa alueellisen suunnitelman mukaisesti Huomioi sisäinen ja ulkoinen viestintä Toteuttaa viestintää paikallisen kriisiviestintäsuunnitelman mukaisesti -> Kansalaisten tiedottaminen: tärkeää saada faktatietoa ja psykoedukaatiota viranomaisilta
Säännöllisesti ylläpidettävä toiminta	<ul style="list-style-type: none"> Tilannekatsaukset 2 x vrk/sovittuun väliajoihin, jolloin kaikki yhteyshenkilöt paikalla Tiedota johtoryhmän päätösten ja linjausten täytäntöönpano taktiselle tasolle

Vaihe 3. Jälkihoido	
Jälkihoido	<ul style="list-style-type: none"> Johtamisjärjestelyjen purkaminen Psykososiaalisen tuen jälkihoidon suunnitelman tekeminen ja koordinointi yhdessä taktisen tason kanssa Menetysten kartoittaminen ja rahoitus (avarat, rakennukset, laitteet) Tiedottaminen Jälkihoidon rahoitus Jälkihoidon tarpeen ja suunnitelman esittely kaupungin/hyvinvointialueen johtoryhmälle Suunnitelman toimeenpano ja tiedottaminen Toimintaohjeiden ja käytänteiden päivittäminen
Huomioitavaa	<ul style="list-style-type: none"> Tilannekuvaraporttien toimittaminen mahdollisille muille viranomaisohjalle (AVI, OTKES, STM)

Vaihe 1. Hälytyksen vastaanottaminen ja välittömät toimenpiteet	
Hälytyksen vastaanottaminen	<ul style="list-style-type: none"> Hälytyksen vastaanottaa sosiaali- ja kriisipäivystyksen vuorossa oleva virnomainen, joka hälyttää esihenkilön tai psykososiaalisen tuen johtamisesta vastaavan henkilön (= taktinen johtaja) Taktinen johtaja nimeää operatiivisen toiminnan johtajan Taktinen johtaja määrää minkä pisteen lähdet perustamaan
Aikutoimet	<ul style="list-style-type: none"> Määrää tilanepäiväkirjan pitäjä Siirry tilanteessa sovitulle moniviranomaiskanavalle Selvitä johtovastuussa oleva virnomainen, jolle ilmoitaudut kohteessa
Arvioi	<ul style="list-style-type: none"> Anvioi alustava tilannekuva Anvioi ja kartoita tilanteeseen tarvittavat henkilöstöresurssit Anvioi tilojen ja materiaalien tarve Tiedonkeruulomakkeet Esitteet Työntekijöiden varustaminen Toimintapisteiden varustaminen
Huomioitavaa	<ul style="list-style-type: none"> Anna ennakkotieto, sekä myös hälytys mahdollisimman varhaisessa vaiheessa muille toimijoille sekä kolmannelle sektorille. Ennakoi ja suunnittele toiminnan kaikissa vaiheissa seuraavan vaiheen toimenpiteitä.

Vaihe 2. Toimenpiteet	
Pisteiden perustaminen	<ul style="list-style-type: none"> Ota psykososiaalisen tuen operatiivisen toiminnan johtovastuu Ota itsellesi työpari Esittäydä kohteessa oleville muille toimijoille ja viranomaisille Kerro johtavasi psykososiaalisen tuen operatiivista toimintaa Järjestä tila ja tiloihin selkeä opastus Asiakkaalle turvallinen rauhallinen tila Eriilinen tila erillisiin erityistarpeisiin, esimerkiksi: voimakkaasti reagoiville, lemmikkien kanssa evakuoituiden terveyturvallisuuden uhkatilanteisiin Eriilinen tila johtamiseen Huomioi vartiointin tarve Johda muiden toimijoiden toimintaa ainoastaan heidän ryhmänjohtajensa kautta Jaa tehtävät toimijoiden kesken ja ohjeista Henkilötöiden kerääminen Akuutti psykososiaalinen tuki Kulunvalvonta Muonitus Ensiapu Ylläpidä toimintaa Huolehdi että autettavat saavat tarvittavan psykososiaalisen tuen Huolehdi työntekijöiden riittävästä tauottamisesta Huolehdi vuoron vaihtamisesta työntekijätasolla Huolehdi tilannekuvan siirtymisestä seuraavan vuoron operatiiviselle johtajalle
Ensimmäiset 24h	<ul style="list-style-type: none"> Taktinen johtaja tekee ensivaiheen auttajien purkutilausuokien kokonaisuunnitelman, varmista toteutus operatiivisella tasolla

Tilannekuva ja viestintä	<ul style="list-style-type: none"> Ilmoita pisteessä toimiville psykososiaalisen tuen toimijoille ja työntekijöille kuinka usein tilannekuva kootaan ja välitetään Käytä koko toiminnan ajan ennalta sovittua tilannekuvan välittämisen välinettä. Välitä tilannekuvaa säännöllisesti taktisen tason johtajalle Pidä säännöllinen tilannekuvakatsaus muiden paikalla olevien toimijoiden kanssa Tiedota säännöllisesti osallisille/altistuneille saatavilla oleva tieto Huolehdi, että tilannekuva dokumentoidaan toiminnan aikana
Jatkuvasti ylläpidettävä toimintaa	<ul style="list-style-type: none"> Ilmoita työntekijöitä ja toimijoita ohjaamaan median yhteydenotot ennalta sovitulle taholle Suojaa autettavia mediaa ja someita Huolehdi ettei median edustajat lähesty autettavia Huolehdi että tilassa on ohjeistus, ettei arkaluontoista materiaalia kuvata ja jaeta somessa

Vaihe 3. Jälkihoido	
Asiakkaat	<ul style="list-style-type: none"> Huomioi jälkihoidon riittävän varhaisessa vaiheessa Huolehdi että autettaville kerrotaan, miten heidän psykososiaalisen tuen jatko-ohjelmansa etenee Varmista asiakkaan siirtäminen saattaen vaihtaa tarpeen mukaisiin palveluihin Osallistu laajempaan psykososiaalisen tuen jälkihoidon suunnitelman laatimiseen, joka sisältää PTSD seulonnan, vertaistuen sekä yksilö- ja ryhmämuotoisen työskentelyn
Henkilöstö	<ul style="list-style-type: none"> Huomioi henkilöstön pikapurut vuoron päätteeksi Huomioi henkilöstön laajemmat purkutilaisuudet 1-3 vuorokauden kuluessa toiminnan päättämisen jälkeen
Toiminnan kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> Huolehdi kehittämiskohteiden ja tarpeiden kirjaamisesta ylös toiminnan aikana Osallistu palautekeskusteluiden järjestämiseen toiminnan päätyttyä Osallistu toiminnan lopettamisen jälkeen toimintakorttien ja suunnitelman päivittämiseen eslin nousseiden kehittämistarpeiden mukaisesti

Strateginen johtaminen

- Kaupungin tason johtoryhmä / häiriötilannejohtoryhmä
 - Organisaation ylin johto/Sote johto
- Vastaa laaja-alaisesta suunnittelusta ja tarvittavista linjauksista
- Vastaa tiedottamisesta/linjaa tiedottamisesta. Tieto tuotetaan taktisen johtamisen tasolta
 - Osallistuu tiedotustilaisuuteen
 - Vastaa median kyselyihin/yhteydenottoihin
- Otetaan käyttöön suuronnettomuustilanteissa

Taktinen johtaminen

- Toiminnantason suunnittelu ja johtaminen
- Vastaa siitä että operatiivisen toiminnan taso toimii strategisen toimintatason linjausten mukaisesti
- Välittää tilannekuvan strategiselle johdolle
- Akuutin tilanteen jälkeen kuuluu myös jälkihoidon suunnittelu

Operatiivinen johtaminen

- Tilannepaikan johtaminen
- Käytännön toiminnan johtaminen tilannepaikalla, evakuointi- ja kriisikeskuksessa tai muussa sovitussa paikassa.
- Välittää tilannekuvaa taktiselle johdolle

Kuopion kouluhyökkäys 1.10.2019

Savon ammattiopiston tiloissa kesken opetuksen. 1 menehtyi, 10 loukkaantui (tekijä mukana tässä luvussa),vaikeasti altistuneita noin 200 hlöä

• Alkutoimet

- Sosiaalipäivystys avasi puhelinlinjan ja hälytti kriisiryhmän sekä SPR:n vapaaehtoiset
- Oppilaitoksen oman kriisiryhmän toiminta käynnistyi, KYS:n kriisiryhmä antoi kriisiapua omaisille
- Oppilaitos- pastori ja seurakunnan toiminta
- SPR perusti henkisen tuen pisteen (ei viranomaistoimintaa)
- Kriisiryhmä organisoii menehtyneiden sekä tekijän omaisten kriisityötä sekä myös loukkaantuneille ja heidän läheisilleen
- Psykososiaalisen tuen koordinointi ja suunnitelma
 - johtoryhmä työskentely

➤ **Tärkeintä oli kartoittaa altistuneiden määrä ja altistumisen asteet**

➤ **Oppilaitoksessa tapahtumahetkellä olleita altistuneita opettajia ja oppilaita tavattiin ryhmissä kriisiryhmän ja SPR:n psykologien valmiusryhmän toimesta**

• Jälkihoito

- Psykososiaalisen tuen operatiivinen johtoryhmä perustettiin koordinoimaan toimintaa
 - työryhmän toiminta kesti yli vuoden
- Informaatio ja psykoedukaatio tilaisuuksia järjestettiin oppilaille ja vanhemmille sekä henkilökunnalle useampia.
 - Myöhemmässä vaiheessa mukana oli myös Rikosuhripäivystys
- Matalan kynnyksen palveluita oppilaitoksessa
- Oppilaitokseen paluun yhteydessä tukea
- Vuosipäivän ja oikeuden käyntien alkamisen huomiointi
- Kriisi- ja traumaterapioihin ohjaus

Kuopion kouluhyökkäys 1.10.2019

Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys

- Kuopio toivoi tukea ja Vantaa sai STM:stä toimeksiannon 1.10 iltapäivällä
- Vantaa tuki oli:
 - psykososiaalisen tuen johtamista ja koordinointia
 - Oli haastavaa toimijoiden suuren määrän vuoksi
 - Asiantuntija-apua eri toimintojen tarpeen pohtimiseen
 - Tiedotteen laatimisessa oltiin tukena
 - Johtoryhmään osallistuminen alusta asti
 - 3-4.10 paikanpäällä Kuopiossa; johtoryhmä työskentely + sosiaalipäivystyksen tukena tavaroiden haussa
 - Viranomaisyhteistyön käynnistäminen KRP:n kanssa 3.10
 - Psykososiaalisen suunnitteluun sekä jälkihoidon suunnitteluun osallistuminen
 - Kuopio-hankkeen asiantuntija-työryhmään osallistuminen

Miten voimme varautua jotta
onnistumme?

-
- Toimivat rakenteet omassa organisaatiossa päivittäistyössä
 - Harjoitukset
 - Koulutukset
 - Hälytyskaaviot
 - Toimintakortit
 - Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa "arjessa"
 - Opitaan muilta

Miten onnistumme parhaiten?

Yhdessä ja yhteistyössä kaikilla toiminnan tasoilla!